

ความมุ่งหมายของการลงโทษ*

รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์

สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

บทนำ

เรื่องความชอบธรรมของการลงโทษนั้น มีปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งซึ่งถกเถียงกันมานานแล้วและหาข้อยุติได้ยาก คือ เรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษ เมื่อลูกทำผิดแล้วแม่ตีลูกนั้น แม่ตีลูกเพื่ออะไร แม่ตีลูกเพราะลูกได้ทำความผิดที่ฝ่าฝืนคำสั่งของแม่จึงสมควรถูกตี หรือแม่ตีลูกเพราะต้องการสั่งสอนให้ลูกหลบจำไม่กล้าทำผิดต่อไปอีก การลงโทษนั้นมีความมุ่งหมายเพื่อทดแทนการกระทำผิดในอดีตหรือเพื่อป้องกันไม่ให้มีการกระทำผิดอย่างนั้นอีกในอนาคต การวิจัยนี้ต้องการวิเคราะห์ว่าความมุ่งหมายของการลงโทษทั้งสองประการนี้ขัดแย้งกันอย่างไรจริงหรือไม่ เพราะเหตุใดและมีทางประนีประนอม

ความขัดแย้งนี้ทั้งในทางทฤษฎีและในการปฏิบัติ การลงโทษหรือไม่อย่างไร

ทฤษฎีสำคัญที่มีความเห็นขัดแย้งกันในเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษมีอยู่ ๒ ทฤษฎี คือทฤษฎีทดแทนความผิด และ ทฤษฎีประโยชน์นิยม

ทฤษฎีทดแทนความผิด (Retributive Theory)

ทฤษฎีทดแทนความผิดมีทัศนะว่า

๑. การลงโทษมีความมุ่งหมายเพื่อทดแทนความผิด มูลเหตุที่ทำให้ต้องลงโทษคน ๆ หนึ่งก็เพราะว่าผู้นั้นได้ทำความผิด การลงโทษจึงเป็นการทดแทนความผิดที่เขาได้ทำความมุ่งหมายของการลงโทษจึงมุ่งไปยังการกระทำผิดในอดีตที่ผ่านมาแล้ว ไม่ได้มุ่งไปยังผล

* บทความนี้ย่อและเรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษ” ของนาย รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์ วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศเวทย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนในการทำวิจัยและจัดพิมพ์จาก โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เขียนจึงขอขอบคุณหน่วยงานทั้งสองมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ที่จะเกิดจากการลงโทษ ผลดีที่เกิดจากการลงโทษ เช่น การป้องกันไม่ให้เกิดการทำผิดอย่างนั้นเกิดขึ้นอีกเป็นเพียงผลพลอยได้ของการลงโทษไม่ใช่จุดหมายที่แท้จริงของการลงโทษ “ประเด็นสำคัญของความชอบธรรมในการลงโทษอยู่ที่ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้กระทำผิดได้ทำสิ่งที่สมควรจะถูกลงโทษ ไม่ใช่อยู่ที่ประโยชน์ที่จะได้จาก การลงโทษนั้นในอนาคต”^๑

๒. การลงโทษต้องใช้กับผู้มีความผิดเท่านั้น เนื่องจากการลงโทษมีความมุ่งหมายเพื่อทดแทนความผิด ดังนั้นการลงโทษจึงใช้กับผู้มีความผิดเท่านั้น การลงโทษผู้บริสุทธิ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะผู้บริสุทธิ์ไม่มีความผิดให้ทดแทน ความผิดจึงเป็นเงื่อนไขจำเป็น (necessary condition) ของการลงโทษ ต้องพิสูจน์ได้ว่าเขามีความผิดเสียก่อนจึงจะลงโทษเขาได้ ทฤษฎีทดแทนความผิดไม่เห็นด้วยกับการหาประโยชน์จากการลงโทษผู้บริสุทธิ์โดยการนำผู้มาเป็น “แพะรับบาป” เพื่อช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้นหรือเพื่อขู่ไม่ให้คนทำการที่เป็นโทษต่อสังคม เพราะเป็นการขัดต่อความมุ่งหมายที่แท้จริงของการลงโทษซึ่งต้องเป็นไปเพื่อทดแทนความผิด ไม่ใช่เพื่อป้องกันความผิด

๓. การลงโทษต้องใช้แก่ผู้กระทำผิดทุกคนโดยไม่มีกรยกเว้น ทฤษฎีทดแทนความผิดถือว่าการลงโทษมีเพื่อขำรงไว้ซึ่งหลักแห่งความยุติธรรม คนที่ทำผิดทุกคนจำเป็นต้องถูกลงโทษ แม้ว่าการลงโทษนั้นจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่สังคมเลยก็ตาม

๔. จำนวนลงโทษต้องพอเหมาะกับความผิด ความพอเหมาะระหว่างจำนวนโทษกับความผิดนี้ผู้ที่ถือทฤษฎีทดแทนความผิดมีความเห็นแตกต่างกันเป็น ๒ พวก คือ

พวกแรกถือว่า จำนวนโทษต้องเท่าเทียมกับความผิด พวกนี้มีคานท์ (Immanuel Kant) เป็นผู้นำที่สำคัญ คานท์ถือว่าการลงโทษนั้นเป็นสิ่งที่ผู้กระทำผิดตั้งใจเลือกกระทำต่อตัวเอง ไม่ใช่เพราะผู้อื่นกระทำต่อเขาโดยหวังผลอื่นใด คานท์ถือว่าทุกคนมีเสรีภาพที่จะเลือกทำอะไรก็ได้ การที่เขาเลือกทำผิดจึงเท่ากับเขาเลือกลงโทษตัวเอง ดังนั้นโทษที่เขาได้รับจึงต้องเท่าเทียมกับความผิดที่เขาทำ “เป็นการทดแทนที่เหมาะสมตามหลัก ทำอย่างไรได้อย่างนั้น (like as like)”^๒ การลงโทษตามทัศนะของคานท์จึงเป็นไปในลักษณะดาต่อตา ฟันต่อฟัน

๑. A.C. Ewing, “The Morality of Punishment” (London : Kegan Paul 1929), p. 13.

๒. Immanuel Kant, “Justice and Punishment” in *Philosophical Perspectives on Punishment* ed. Gertrude Ezorsky (Albany : State University of New York Press Albany, 1972), p. 105.

อีกพวกหนึ่งถือว่า จำนวนโทษไม่จำเป็นต้องเท่าเทียมกับความผิดก็ได้ แต่จำนวนโทษต้องมากน้อยพอเหมาะกับความหนักเบาของความผิด กล่าวคือ ถือว่าการกระทำผิดที่หนักพอกันควรได้รับโทษพอกัน ความผิดไม่เท่ากันโทษไม่ควรเท่ากัน การกระทำที่ผิดมากกว่าควรถูกลงโทษหนักกว่า

อย่างไรก็ตาม อย่างน้อยที่สุดผู้ถือทฤษฎีทดแทนความผิดทั้งสองพวกก็เห็นพ้องต้องกันว่าไม่ควรจะมีใครถูกลงโทษรุนแรงกว่าที่เขาควรได้รับ กล่าวคือ การลงโทษหนักเกินกว่าความผิดเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง

๕. เหตุผลที่ต้องลงโทษเพื่อทดแทนความผิด ผู้ถือทฤษฎีทดแทนความผิดได้ให้เหตุผลว่าทำไมจึงต้องลงโทษเพื่อทดแทนความผิดไว้ต่างกัน คือ

ค่าน้ำที่ถือว่า เหตุที่ต้องลงโทษคนทำผิดทุกคนก็เพื่อรักษาความยุติธรรมตามกฎหมายศีลธรรมไว้ เรามีพันธะต้องลงโทษผู้ทำผิดก็เพราะเราต้องรักษาคุณแห่งความยุติธรรมที่ว่า ผู้กระทำผิดควรได้รับความสุขผู้กระทำผิดควรได้รับความทุกข์ยาก ถ้าเราจะเว้นไม่ลงโทษผู้กระทำผิดก็เท่ากับเราร่วมมือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของความยุติธรรมด้วย

เฮเกิล (G.W.F. Hegel) ถือว่าเหตุที่ต้องลงโทษเพื่อทดแทนความผิดก็เพื่อนำความถูกต้องกลับคืนมา เขาถือว่าการทำผิดเป็นการปฏิเสธสิ่งที่ถูกต้อง การลงโทษจึงเป็นปฏิกริยาของสังคมที่ปฏิเสธ การปฏิเสธสิ่งที่ถูกต้องนี้แบรดลีย์ (F.H. Bradley) ซึ่งเห็นด้วยกับเฮเกิลกล่าวว่า ผู้ทำผิดนั้นยืนยันในสิ่งผิด การลงโทษเป็นการปฏิเสธการยืนยันนี้ การลงโทษเป็นการทำลายล้างความผิดและยืนยันความถูกต้องให้ปรากฏออกมา^๓

ฮอว์กินส์ (D.J.B. Hawkins) มีทัศนะว่า เหตุที่ต้องลงโทษเพื่อทดแทนความผิดก็เพราะมนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมต่อการกระทำของเขา เขาอธิบายว่าการลงโทษคนต่างจากการฝึกหัดสัตว์ก็ตรงที่ว่า เมื่อเราตีสัตว์ที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องนั้น เราไม่ได้คิดว่ามันต้องรับผิดชอบต่อการทำผิดของมัน เราตีมันเพื่อมันจะได้ทำให้ถูกในคราวต่อไป แต่เราลงโทษคนไม่ใช่เพราะเราหวังผลได้จากการลงโทษเขา หากแต่เป็นเพราะเขาต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา ทั้งนี้ก็เพราะสัตว์ไม่มีความรับผิดชอบทางศีลธรรม แต่คนมี^๔

ทฤษฎีทดแทนความผิดถือว่าคนมีเหตุผลและเสรีภาพ และรู้ตระหนักถึงความสำคัญของ

๓. D.J.B. Hawkins, "Punishment and Moral Responsibility" in *Theories of Punishment*, ed. Stanley E. Grupp. (Bloomington : Indiana University Press, 1971) p. 16.

๔. Ibid. p. 15, 18.

การกระทำของเขาเองดี คือรู้ว่าตัวเองต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน การกระทำของคนเราย่อมไม่สูญเปล่า แต่จะได้รับผลตอบแทนตามกฎศีลธรรม

๖. ทฤษฎีทดแทนความผิดถือว่ากฎศีลธรรมมีอยู่จริง จะเห็นได้ว่าผู้ที่ถือว่าการลงโทษเป็นการทดแทนความผิดนั้นเชื่อว่าการลงโทษเพื่อทดแทนความผิดเป็นไปตามกฎศีลธรรม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ศีลธรรม (moral agent) ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การทำผิดเป็นการละเมิดกฎศีลธรรมจึงต้องถูกลงโทษตามกฎหมายนั้น ทฤษฎีทดแทนความผิดจึงมีสมมติฐานว่ากฎศีลธรรมมีอยู่จริงในธรรมชาติเหมือนกับกฎแห่งแรงโน้มถ่วง (law of gravitation) กฎศีลธรรมไม่ได้เป็นเพียงกฎที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเหมือนกฎหมาย แต่กฎศีลธรรมเป็นกฎธรรมชาติที่มนุษย์ค้นพบ และเป็นกฎที่ควบคุมความเป็นไปของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์ศีลธรรมเหมือนกับที่นักวิทยาศาสตร์ค้นพบกฎธรรมชาติที่ควบคุมความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ

III ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarian Theory)

ทฤษฎีประโยชน์นิยมมีทัศนะว่า การกระทำที่ถูกต้องชอบธรรมคือการกระทำที่ก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมตามหลักมหัสขุ กล่าวคือ การกระทำ

นั้นก่อให้เกิดความสุขจำนวนมากที่สุดต่อคนจำนวนมากที่สุด ชาวประโยชน์นิยมจึงถือว่าตัวการลงโทษเองเป็นสิ่งเลวร้ายเพราะสร้างความสุขยากให้มนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความสุขน้อยลง แต่การลงโทษนั้นอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือป้องกันสิ่งที่เลวร้ายกว่าตัวการลงโทษลงได้ ดังนั้นความชอบธรรมของการลงโทษจึงอยู่ที่ความสามารถป้องกันความเลวร้ายจากการทำผิดได้มากกว่าความเลวร้ายของการลงโทษเอง

ความมุ่งหมายของการลงโทษ เมื่อความชอบธรรมของการลงโทษอยู่ที่ผลดีที่การลงโทษได้ก่อให้เกิดขึ้น การลงโทษจึงควรมีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันสังคมให้พ้นจากผลร้ายของอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตและแก้ไขหรือลดทอนผลร้ายของอาชญากรรมที่ได้เกิดขึ้นแล้วให้หมดสิ้นไปหรือให้เหลือน้อยที่สุดและไม่ให้ลุกลามต่อไป ดังนั้นทฤษฎีประโยชน์นิยมจึงมีทัศนะว่า การลงโทษควรเป็นไปเพื่อความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน ดังต่อไปนี้

๑. การป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดเกิดขึ้นอีก (Deterrence) การลงโทษสามารถก่อให้เกิดผลในการป้องกันผู้กระทำผิดและคนทั่วไปไม่ให้ทำผิดอีกได้โดย

ก. ทำให้หมดโอกาสที่จะทำความผิด การลงโทษจำคุกทำให้ผู้ถูกลงโทษหมดโอกาสที่

จะทำผิด สังคมจึงปลดปล่อยจากการทำผิดของเข
ได้ชั่วคราว การลงโทษประหารชีวิตอาชญากร
โดยสันดานที่แก้ไขนิสัยให้กลับเป็นคนดีไม่ได้ก็
เป็นการปิดโอกาสไม่让他ทำร้ายสังคมได้ตลอด
ไป

ข. การขู่ให้กลัวโทษ การลงโทษทำ
ให้คนที่เคยทำผิดและคนทั่วไปไม่กล้าทำผิดเพราะ
กลัวจะได้รับโทษจากการทำความผิด

ค. การสร้างนิสัยและสอนศีลธรรม
การลงโทษไม่ได้เพียงแต่ทำให้คนกลัวโทษจาก
กฎหมายเท่านั้น แต่ยังทำให้คนเคารพกฎหมาย
เคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมและหลักศีล-
ธรรมที่กฎหมายนั้นปกป้องด้วย การลงโทษจึงมี
ผลในการสร้างนิสัยคนในสังคมให้เคารพกฎหมาย
และเชื่อถือในหลักความถูกต้อง-ผิดที่สังคมนั้นเชื่อ
ถือด้วย

๒. การรักษาและแก้ไขนิสัยผู้กระ-
ทำผิด (Rehabilitation) ผู้กระทำผิดจำนวน
หนึ่งหลังจากที่ได้รับโทษจำคุกแล้วก็ต้องกลับคืน
ไปอยู่กับสังคมภายนอกอีก และมีแนวโน้มที่จะ
กระทำผิดซ้ำได้ง่ายกว่าคนที่ไม่เคยทำผิดมาก่อน
ดังนั้นการลงโทษจึงควรมีความมุ่งหมายเพื่อแก้ไข
นิสัยของผู้กระทำผิดให้ได้สำนึกว่าสิ่งที่เขาได้
ทำมาแล้วไม่ถูกต้องจะได้ไม่กระทำผิดอีกต่อไป

ชาวประโยชน์นิยมบางพวกถือว่า ผู้กระ-
ทำผิดคือ คนป่วยของสังคม และ ความเจ็บป่วย

ของเขามีสาเหตุมาจากสิ่งที่อยู่นอกเหนือการควบคุม
ของเขา คือ เป็นผลมาจากสภาพจิตใจที่ผิด
ปกติของเขา หรือสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายของ
เขา เช่น สลัม เพื่อนเลว ความยากจน และการ
ว่างงาน เมื่ออาชญากรคือคนป่วยที่เกิดจากความ
ผิดปกติทางจิตหรือความบกพร่องของสังคม ดัง-
นั้นเขาจึงควรได้รับการรักษาจากจิตแพทย์และ
นักสังคมวิทยามากกว่าที่จะถูกลงโทษ แทนที่จะ
ขังเขาไว้ในคุกอย่างโหดร้าย เราควรรักษาและ
แก้ไขนิสัยของเขาในโรงพยาบาล

๓. การป้องกันการแก้แค้นกันเอง การ
ลงโทษโดยกฎหมายจะช่วยป้องกันและบรรเทา
ความเลวร้ายที่เกิดจากการแก้แค้นกันเองได้
โดยที่การลงโทษผู้กระทำผิดโดยกฎหมายจะช่วย
สนองตอบต่อความต้องการแก้แค้นของผู้ได้รับ
ผลเสียหายจากการทำผิด ไม่ให้ไปแก้แค้นกันเอง

๔. การชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น
การลงโทษผู้กระทำผิดบางอย่างสามารถทำให้ผู้
เสียหายได้รับการชดใช้ค่าเสียหายได้ เช่น ผู้ที่
ทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นโดยความประมาทต้องชดใช้
ค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอุบัติเหตุ
นั้น จุดประสงค์ของการลงโทษเพื่อชดใช้
ความเสียหายก็เพื่อขจัดความเลวร้ายที่เกิดขึ้นจาก
การทำผิดให้หมดไปเสมือนหนึ่งว่ามันไม่ได้เกิด
ขึ้น ไม่ใช่เพื่อให้ผู้ทำผิดชดใช้ความผิดที่เขาก่อ
ขึ้นโดยได้รับความทุกข์ยากจากการลงโทษ

ปริมาณการลงโทษ เนื่องจากความชอบ-
ธรรมในการลงโทษ ของทฤษฎีประโยชน์นิยมอยู่
ที่การทำให้การลงโทษนั้นสามารถบรรลุผลใน
การป้องกันและแก้ไขผลร้ายของการทำความผิด
ดังนั้นการจะลงโทษผู้กระทำผิดมากน้อยเพียงใด
จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าเขาได้ทำความผิดมากน้อย
เท่าใด แต่จะต้องลงโทษมากเท่าที่จะสามารถทำ
ให้การลงโทษนั้น บรรลุผลในการป้องกันและ
แก้ไขผลร้ายของการทำความผิดได้ ปริมาณการ
ลงโทษที่ชอบธรรมตามทฤษฎีประโยชน์นิยมคือ
ปริมาณการลงโทษที่ไม่มากหรือน้อยไปกว่าเท่าที่
จำเป็นในการบรรลุผลการป้องกันและแก้ไขผล
ร้ายของการกระทำผิด เพราะการลงโทษเกินกว่า
ที่จำเป็นเป็นการทารุณต่อผู้กระทำผิด และการ
ลงโทษน้อยกว่าที่จำเป็นจนทำให้การลงโทษไม่
สามารถบรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขผลร้าย
ของการกระทำผิดเป็นการทารุณต่อสาธารณชน
ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยจากภัยของอาช-
ญากรรมและทำให้การลงโทษนั้นเปล่าประโยชน์
ทฤษฎีประโยชน์นิยมถือว่า การลงโทษจะชอบ-
ธรรมก็ต่อเมื่อเป็นการป้องกันที่ประหยัดและคุ้ม
ค่า คือ

๑. เป็นการลงโทษที่ก่อให้เกิดผลในการ
ป้องกันการกระทำผิดได้จริง

๒. การลงโทษนั้นต้องไม่สร้างความเลว-
ร้ายมากกว่าที่ความเลวร้ายจะเกิดขึ้นเมื่อไม่มีการ
ลงโทษ คือ ต้องเป็นการลงโทษที่คุ้มค่า

๓. ไม่มีวิธีการป้องกันการทำผิดอย่างอื่นที่
รุนแรงน้อยกว่าการลงโทษอีกแล้ว

IV ข้อโต้แย้งที่สำคัญของแต่ละ ทฤษฎี

การศึกษาข้อโต้แย้งของแต่ละทฤษฎีที่มีต่อ
กันดังต่อไปนี้ จะช่วยให้เข้าใจทัศนะของแต่ละ
ทฤษฎีได้ชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้นทั้งในแง่ที่ว่าแต่ละ
ทฤษฎีมีความเชื่อพื้นฐานของตนอย่างไร และ
เมื่อนำเอาแต่ละทฤษฎีไปใช้ปฏิบัติจะก่อให้เกิด
ปัญหาอย่างไร

ข้อโต้แย้งที่มีต่อทฤษฎีทดแทนความ ผิด

๑. การทดแทนความคิดเป็นการ
แก้แค้น ทฤษฎีทดแทนความผิดถือว่าการลง
โทษเป็นสิ่งที่ชอบธรรมในตัวของมันเอง ความ
ชอบธรรมของการลงโทษไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลที่
เกิดจากการลงโทษ การลงโทษผู้กระทำผิดอย่าง
เท่าเทียมกับความผิดของเขาย่อมเป็นสิ่งชอบธรรม
เสมอ แม้ว่าการลงโทษนั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลดี
ใดๆ ขึ้นมาเลยหรือแม้แต่จะเกิดผลเสียร้าย
แรงก็ตาม การที่ทฤษฎีทดแทนความผิดยืนยัน
ให้มีการลงโทษผู้กระทำผิดทุกคนอย่างเท่าเทียม
กับความผิดของเขาโดยไม่สนใจผลที่เกิดจากการ
ลงโทษว่าจะประโยชน์หรือโทษหรือไม่ ทำ
ให้ทฤษฎีทดแทนความผิดถูกโจมตีว่าเป็นทฤษฎี

การลงโทษที่มุ่งแก้แค้นผู้กระทำผิด ผู้ถือทฤษฎีทดแทนความผิดมักถูกกล่าวหาว่าต้องการแก้แค้นผู้กระทำผิด แล้วหลอกหลวงตัวเองและผู้อื่นโดยบิดเบือนความต้องการแก้แค้นนี้ว่าเป็นความต้องการความยุติธรรม ชาวประโยชน์นิยมอ้างว่าในขณะที่พวกเขาออกไปข้างหน้าและถือว่าการลงโทษเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้เพื่อสร้างให้เกิดผลดีอย่างอื่น ทฤษฎีทดแทนความผิดกลับทำให้การลงโทษเลวลงโดยให้ความรู้สึกต้องการแก้แค้นอันต่ำช้ามาลงโทษผู้กระทำผิดในแบบที่ว่าเมื่อคนหนึ่งถูกต่อแยกก็ต้องการต่อแยกกลับ นี่เป็นหลักการแก้แค้นแบบตาต่อตา ฟันต่อฟันคือ ทำร้ายคนที่ทำร้ายเรา

ผู้สนับสนุนทฤษฎีทดแทนความผิดได้ตอบข้อโต้แย้งนี้ว่า ถ้าการลงโทษเกิดจากสัญญาตามต้องการแก้แค้นของมนุษย์ และสถาบันการลงโทษได้พัฒนามาจากความต้องการแก้แค้นส่วนตัวนี้จริง การทำให้ความต้องการแก้แค้นส่วนตัวกลายมาเป็นสถาบันที่ยุติธรรมควรได้รับการสรรเสริญมากกว่าถูกประณาม สิ่งซึ่งพัฒนามาจากสิ่งหนึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเหมือนสิ่งเดิม ถ้าสถาบันการลงโทษได้พัฒนามาจากความต้องการแก้แค้นจริงก็ไม่ได้หมายความว่าสถาบันการลงโทษมีความมุ่งหมายที่จะแก้แค้นคนทำผิดด้วย

๒. มนุษย์ไม่มีสิทธิลงโทษเพื่อทดแทนกันเอง ผู้ถือทฤษฎีทดแทนความผิดบางคนมีทัศนคติว่าผู้กระทำผิดทุกคน ควร ถูกลงโทษเพราะ

ว่าการละเมิดกฎหมายเป็น ความผิดทางศีลธรรมด้วย และเรามีหน้าที่ต้องลงโทษการทำผิดศีลธรรม (นอกจากพระเจ้าหรือกฎแห่งกรรม) เราไม่มีสิทธิลงโทษให้การทำผิดศีลธรรม (แม้ว่าเราจะมีสิทธิลงโทษให้คนที่ทำร้ายเราเป็นส่วนตัว) ฉะนั้น เราก็ไม่มีสิทธิลงโทษการทำผิดศีลธรรมฉนั้น หมายความว่า ถ้าการโกหกผิดศีลธรรม เมื่อมีคนโกหกและทำให้เราเสียหายแล้วเรายกโทษให้เขา แต่การที่เราไม่ถือโทษโกรธเขาไม่ได้ทำให้เขาพ้นจากการทำผิดศีลธรรมฐานโกหก ในทำนองเดียวกันแม้เราจะไม่ยกโทษให้เขาและยังโกรธเขาอยู่ เราก็ไม่มีสิทธิลงโทษที่เขาโกหกเรา ถ้าเราโกรธที่เขาหลอกหลวงเรา เราจึงหลอกหลวงเขาบ้างเป็นการตอบแทน การที่เราหลอกหลวงเขาก็ผิดศีลธรรม เพราะเราไม่มีสิทธิลงโทษเขาเป็นการตอบแทน

๓. การยื่นยื่นให้ลงโทษอย่างเท่าเทียมกับความผิดทำให้เกิดปัญหา ผู้ถือทฤษฎีทดแทนความผิดบางคนอ้างด้วยศีลธรรมเพื่อให้มีการลงโทษอย่างเท่าเทียมกับความผิดดุร้ายศีลธรรมคือความเท่าเทียมระหว่างการได้รับความสุขกับการทำดี การได้รับความทุกข์ยากกับการทำชั่ว ดังนั้นการทำผิดโดยไม่ได้รับความทุกข์ยากอย่างเท่าเทียมกับความผิดของตนจึงทำให้ดุร้ายศีลธรรมนี้เสียไป การอ้างเช่นนี้มีผู้โต้แย้งไว้ดังนี้

ก. ดุลย์ศีลธรรมถูกใช้เป็นข้ออ้างในการ
ทำผิดที่ชอบธรรมได้ ถ้าการทำผิดนั้นทำให้ดุลย์
ศีลธรรมกลับคืนมา ถ้านาย ก. ได้รับความ
ทุกข์ยากมากเกินไปกว่าความผิดของเขา และนาย
ข. ได้รับความสุขเกินกว่าการทำดีของเขา นาย
ก. ย่อมสามารถอ้างดุลย์ศีลธรรมเพื่อทำร้าย
นาย ข. ได้อย่างชอบธรรม ถ้านาย ก. ได้รับความ
พอใจจากการทำร้ายนาย ข. เท่ากับความ
ทุกข์ยากที่เขาได้รับเกินมาจากการทำผิดครั้งก่อน
และนาย ข. ได้รับความทุกข์ยากจากการทำร้าย
ของนาย ก. เท่ากับความสุขที่เขาได้รับเกินมา
จากการทำดีครั้งก่อน ดุลย์ศีลธรรมที่ถูกอ้าง
เป็นเครื่องตัดสินความชอบธรรมของการลงโทษ
จึงสามารถใช้เป็นข้ออ้างในการทำความผิดได้
อย่างชอบธรรมเช่นกัน

ข. เกิดปัญหาในการคำนวณโทษ การยื่น
ยันให้ลงโทษผู้กระทำผิดเท่าเทียมกับความผิดของ
เขาทำให้เกิดปัญหาในการคำนวณโทษว่า เรา
จะทราบได้อย่างไรว่าต้องลงโทษเท่าใดจึงจะเท่า
เทียมกับความผิดของเขา เพราะเราไม่มีหน่วย
วัดความผิดเหมือนหน่วยวัดความยาว เราจะหา
หลักการคำนวณโทษที่แน่นอนตายตัวได้อย่างไร
ว่าความผิดอย่างนี้ต้องถูกลงโทษจำคุกเท่านั้น ถ้า
เราหาหลักการคำนวณโทษที่แน่นอนตายตัวเป็น
ปรนัย (objective) ไม่ได้ เราก็ต้องวัดปริมาณ
ความผิดด้วยความรู้สึกของผู้คำนวณโทษ หรือ

ความรู้สึกของคนในสังคม แต่คนที่อยู่ในสังคม
ที่ต่างกันทั้งในแง่เวลาและสถานที่ก็อาจมีความรู้
สึกถึงความหนักเบาของความผิดอย่างเดียวกัน
ต่างกันได้ เมื่อเป็นเช่นนี้การคำนวณโทษให้เท่า
เทียมกับความผิดย่อมทำไม่ได้แบบปรนัย ถ้าจะ
ทำจริง ๆ ก็ต้องใช้ความรู้สึกของคนในแต่ละ-
สังคมแต่ละสมัยซึ่งเป็นการคำนวณโทษตามอำเภอใจ (arbitrary)

ผู้ถือทฤษฎีทดแทนความผิดบางคนเสนอ
วิธีคำนวณโทษที่เหมาะสม (fit) กับความผิดว่า
การลงโทษจะเหมาะสมกับความผิดเมื่อปริมาณ
ความทุกข์ยากที่ลงโทษต่อผู้กระทำผิดเท่ากับความ
ทุกข์ยากที่ผู้กระทำผิดได้กระทำต่อเหยื่อของเขา
แต่หลักการคำนวณโทษนี้ถูกโต้แย้งว่า ถ้า
อาชญากร ๒ คนทำร้ายคน ๒ คนบาดเจ็บเท่า
กัน อาชญากร ๒ คนนี้ควรได้รับโทษเท่ากัน
ตามหลักการข้างต้นเสมอไปหรือ ถ้าเหยื่อของ
อาชญากรคนแรกเป็นคนอ่อนแอที่ช่วยตัวเองไม่
ได้ เช่น เด็ก, สตรี, คนชราหรือคนพิการ
แต่เหยื่อของอาชญากรคนที่สองเป็นคนแข็งแรง
ป้องกันตัวเองได้ อาชญากรคนแรกไม่ควรได้รับ
โทษมากกว่าอาชญากรคนที่สองดอกหรือ เพราะ
การทำร้ายคนไม่มีทางสู้ว่าจะผิดมากกว่าการทำ
ร้ายคนที่แข็งแรงเท่ากัน

ค. ไม่ยอมให้มีการอภัยโทษ การที่ทฤษฎี
ทดแทนความผิดยื่นยันให้ผู้กระทำผิดได้ชดใช้
ความผิดของตนอย่างเท่าเทียมกับสิ่งที่เขาได้ทำมา

แล้ว ทำให้การอภัยโทษหรือการลดโทษให้แก่
นักโทษที่กลับใจและประพฤติตนดีทำไม่ได้
เพราะผู้กระทำผิดยังขาดใช้ความผิดของเขาไม่
หมด แต่การไม่ยอมให้มีการอภัยโทษหรือลด
โทษแก่ผู้ทำผิดจะทำให้ผู้ถูกลงโทษหมดกำลังใจที่
จะกลับตัวเป็นคนดี คนที่หลงผิดไปเพียงครั้ง
เดียวแล้วถูกจำคุกไปตลอดชีวิตย่อมหมดโอกาส
ในชีวิตนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ทฤษฎีทดแทนความ
ผิดจึงถูกโจมตีว่าเป็นทฤษฎีการลงโทษที่มุ่งรักษา
ความยุติธรรมมากเกินไปจนไร้เมตตาธรรม เป็น
ทฤษฎีการลงโทษที่เคร่งครัดตายตัวจนเกินไป
คนจำนวนมากมีทัศนะว่าไม่เป็นการชอบธรรมที่
คนทำความผิดพลาดไปเพียงครั้งเดียวจะหมดโอกาส
กลับตัวเป็นคนดีต่อไปตลอดชีวิต

๔. การไม่ลงโทษการทำผิดที่ขาด

เจตนา ทฤษฎีทดแทนความผิดถือว่าเหตุที่คน
ทำผิดต้องถูกลงโทษก็เพราะว่าคนต้องรับผิดชอบ
ต่อการกระทำของเขา แต่คนควรรับผิดชอบต่อ
การกระทำของเขาก็ต่อเมื่อเขากระทำการนั้น
อย่างมีเจตนาคือจงใจทำความผิดเท่านั้น ดัง
นั้นจึงไม่ควรลงโทษผู้กระทำผิดที่ไม่เจตนาหรือ
รู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่การไม่ลงโทษผู้กระทำผิด
โดยไม่เจตนาย่อมทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยต่อ
คนทั่วไปและต่อสังคม โดยส่วนรวม ความเสีย
หายร้ายแรงจะเกิดขึ้นต่อสังคมได้ง่าย เพราะ
คนจะกระทำการต่าง ๆ โดยประมาท ขาดความ

ระมัดระวังเท่าที่ควรจะมีตามปกติหรือมากกว่า
ปกติเมื่อการกระทำนั้นมีความโน้มเอียงก่อให้เกิด
อันตรายต่อผู้อื่นหรือต่อสังคมส่วนรวมได้ง่าย
เช่น การขับรถ, การทิ้งก้นบุหรี่อันอาจเป็น
เหตุให้เกิดเพลิงไหม้ได้

๕. การทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับความ
ทุกข์ยากจากการลงโทษด้วย ในการลงโทษ
ผู้กระทำความผิดนั้น คนบริสุทธิ์ที่ต้องพึ่งพา
อาศัยผู้กระทำความผิดย่อมต้องพลอยได้รับความทุกข์
ยากจากการลงโทษไปด้วย ทั้ง ๆ ที่พวกเขาไม่
ได้กระทำความผิด เช่น เมื่อผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ
จำคุก ญาติพี่น้อง ลูกเมีย และผู้อยู่ในความ
อุปการะเลี้ยงดูของผู้กระทำความผิดย่อมขาดผู้อุปการะ
เลี้ยงดู นี่เป็นการขัดต่อหลักการของทฤษฎีทด
แทนความผิดเองที่ถือว่าเฉพาะคนทำผิดเท่านั้นที่
ควรได้รับความทุกข์ยากจากการลงโทษ การทำ
ความทุกข์ยากให้แก่ผู้บริสุทธิ์ย่อมไม่ถูกต้อง

นอกจากนั้น หลักการ ของทฤษฎีทดแทน
ความผิด ๒ ข้อที่ว่าต้องลงโทษเฉพาะผู้กระทำความผิด
เท่านั้นกับต้องลงโทษผู้กระทำความผิดทุกคน เป็น
จริงพร้อมกันไม่ได้ ในทางปฏิบัติ เพราะเป็นไปได้
ที่ผู้พิพากษาจะตัดสินผิดพลาดว่าจำเลยเป็น
คนผิดทั้ง ๆ ที่เขาบริสุทธิ์ ถ้าจะปฏิบัติตามหลัก
การใช้ลงโทษเฉพาะผู้กระทำความผิดเท่านั้นก็ต้อง
ยอมให้มีการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดบางคนไป ใน
กรณีที่ไม่แน่ใจว่าเขากระทำความผิดจริงหรือไม่ ถ้า

จะปฏิบัติตามหลักการที่ให้ลงโทษผู้กระทำผิดทุกคน ก็ต้องยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์บางคน เมื่อเกิดการตัดสินผิดพลาดขึ้น

ข้อโต้แย้งที่มีต่อทฤษฎีประโยชน์นิยม

๑. การยอมให้มีการลงโทษมากกว่าความผิด ทฤษฎีประโยชน์นิยมมีทัศนะว่า จำนวนโทษบรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรม ดังนั้น ในกรณีที่การลงโทษเท่ากับความผิดของผู้กระทำผิดแล้วยังไม่เพียงพอที่จะทำให้การลงโทษบรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรม ทฤษฎีประโยชน์นิยมย่อมยอมให้มีการลงโทษผู้กระทำผิดมากกว่าความผิดของเขาจนกว่าจะทำให้การลงโทษนั้นบรรลุผลที่มุ่งหวังซึ่งเป็นการไม่ยุติธรรมต่อผู้กระทำผิด

๒. การยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ เมื่อทฤษฎีประโยชน์นิยมถือว่าความมุ่งหมายของการลงโทษคือการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรม การลงโทษก็ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่เฉพาะแต่การลงโทษผู้กระทำผิด การลงโทษผู้บริสุทธิ์อาจเกิดผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมได้เช่นกัน การลงโทษเพื่อให้เกิดผลในการชู่คนทั่วไปไม่ให้กระทำผิดนั้น ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ว่าผู้ถูกลงโทษได้กระทำผิดจริง แต่อยู่ที่ว่าคนทั่วไปเชื่อว่าเขาได้ทำผิดจริง เช่น เมื่อเกิดอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายร้าย

แรงต่อสังคมขึ้นแล้วไม่สามารถหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ทำให้อาชญากรรมอย่างนี้เกิดขึ้นติดต่อกันหลายครั้ง เพื่อป้องกันสังคมให้พ้นจากภัยของอาชญากรรมดังกล่าวนี้ ทฤษฎีประโยชน์นิยมก็คงยินยอมให้มีการจับกุมตัวผู้บริสุทธิ์มาเป็นแพะรับบาป โดยประกาศให้คนทั่วไปทราบทั่วกันว่า เขาเป็นผู้ก่ออาชญากรรมนั้นแล้วลงโทษเขาอย่างรุนแรงเพื่อชู่ให้คนเกรงกลัวไม่กล้าก่ออาชญากรรมอย่างนั้นอีก

ผู้ถือทฤษฎีประโยชน์นิยมตอบข้อโต้แย้งนี้ว่า ทฤษฎีประโยชน์นิยมถือว่า การลงโทษจะชอบธรรมก็ต่อเมื่อเป็นการลงโทษที่คุ้มค่า คือสามารถป้องกันความเลวร้ายที่การลงโทษทำให้เกิดขึ้น แต่การลงโทษผู้บริสุทธิ์จะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะเมื่อคนทั่วไปทราบว่ามี การลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้ คนทั่วไปก็จะขาดความเชื่อมั่นในกฎหมายที่จะคุ้มครองความปลอดภัยให้ตน เกิดความหวาดระแวงและวิตกกังวลว่าวันหนึ่งตนเองอาจถูกลงโทษได้ โดยไม่มีความผิดก็ได้ และเมื่อทราบข่าวว่ากฎหมายลงโทษผู้กระทำผิดก็เกิดความไม่แน่ใจว่าผู้ถูกลงโทษเป็นผู้มีความผิดจริงหรือไม่ ในที่สุดคนทั่วไปก็จะขาดความเชื่อถือและความเคารพกฎหมายอันเป็นเหตุให้กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ในการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้น ผู้ถือทฤษฎีประโยชน์นิยมจึงถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นการลงโทษที่ไม่คุ้มค่าและไม่ยินยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์จะเป็นการลงโทษที่ไม่คุ้มค่าจริง และทฤษฎีประโยชน์นิยมไม่ยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์เพราะเหตุนี้ ทักษะของทฤษฎีประโยชน์นิยมก็ยังไม่สามารถเป็นที่ยอมรับของผู้โต้แย้งเรื่องการลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้ เพราะทฤษฎีประโยชน์นิยมไม่ได้ถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นสิ่งไม่ชอบธรรมในตัวของมันเอง แต่ถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นสิ่งไม่ชอบธรรมเพราะผลได้ที่เกิดจากการลงโทษไม่คุ้มกับผลเสียที่เกิดขึ้น ดังนั้นถ้าสมมุติว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้ผลคุ้มค่า ทฤษฎีประโยชน์นิยมก็ต้องถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นสิ่งชอบธรรม แต่ผู้โต้แย้งทฤษฎีประโยชน์นิยม เช่น ค่าน้ำที่ถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นสิ่งไม่ชอบธรรมเสมอไม่ว่ามันจะก่อให้เกิดผลที่คุ้มค่าหรือไม่ก็ตาม เพราะการลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นสิ่งผิดศีลธรรมในตัวของมันเอง ดังนั้นค่าน้ำจึงไม่ได้โต้แย้งทฤษฎีประโยชน์นิยมว่า ในทางปฏิบัติทฤษฎีประโยชน์นิยมยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ แต่ค่าน้ำโต้แย้งในทางทฤษฎีว่า การที่ทฤษฎีประโยชน์นิยมถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์อาจเป็นสิ่งชอบธรรมได้เป็นทักษะที่ไม่ถูกต้อง

๓. การใช้คนเป็นเครื่องมือ การลงโทษตามทฤษฎีประโยชน์นิยมถูกโจมตีว่าเป็น

การใช้คนเป็นเครื่องมือ เพราะถือว่าคน ๆ หนึ่งควรถูกลงโทษเพื่อป้องกันไม่ให้คนอื่น ๆ ทำผิด เหมือนกับพูดว่าแดงควรถูกลงโทษเพื่อป้องกันไม่ให้ดำทำผิดขึ้นในอนาคต แต่การทำอย่างนี้ไม่ยุติธรรมต่อแดง เพราะเป็นการใช้แดงเป็นเครื่องมือ ค่าน้ำมีทักษะว่า คนควรได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเอง การใช้คนเป็นเครื่องมือเป็นสิ่งไม่ชอบธรรม เพราะเราไม่ควรใช้คนหนึ่งเหมือนเป็นเพียงเครื่องมือรับใช้ความต้องการของอีกคนหนึ่ง^๕

๔. การปฏิบัติต่ออาชญากรเหมือนคนป่วยไม่ยุติธรรม ผู้ถือทฤษฎีประโยชน์นิยมบางคนถือว่าผู้กระทำผิดเป็นคนป่วยของสังคม ดังนั้นควรได้รับการรักษาแทนที่จะถูกลงโทษ แต่มีผู้คัดค้านว่าอาชญากรนั้นต่างจากคนป่วย เพราะอาชญากรมีความผิดที่สมควรได้รับการประณามและการลงโทษ แต่คนป่วยไม่มีความผิด การปฏิบัติต่ออาชญากรมีความผิด การปฏิบัติต่ออาชญากรเหมือนคนป่วยจึงไม่ยุติธรรม เพราะทำให้เขาไม่ได้รับโทษที่สมควรได้รับ เป็นการไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบทางศีลธรรมและความสมควรได้รับโทษ (moral responsibility and desert) ของผู้กระทำผิด นอกจากนี้ยังเป็นการไม่ยุติธรรมต่อผู้เสียหายจากการทำผิดอีกด้วย ถ้าอรรถพาลคนหนึ่งทำร้าย

๕. Kant, "Justice and Punishment," in *Philosophical Perspectives on Punishment* ed. Ezorsky, p. 104.

ร่างกายชายผู้หนึ่ง เมื่ออันธพาลคนนั้นถูกรับได้ เขาถูกตัดสินว่าเป็นคนป่วยของสังคมที่ต้องได้รับการรักษา เขาถูกส่งตัวไปเป็นชาวไร่โดยได้รับที่ดิน ๒๕ ไร่และมีเจ้าหน้าที่ของรัฐคอยให้ความช่วยเหลือช่วยเหลือเป็นเวลา ๒ ปี ซึ่งปรากฏว่าผลของการรักษาเป็นที่น่าพอใจ เขากลายเป็นชาวไร่ที่ดีและขยันขันแข็ง เป็นพลเมืองดี อีก ๒๐ ปี ต่อมาเขากลายเป็นชาวไร่ผู้มั่งคั่งสามารถส่งลูกเข้าเรียนมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงได้ ส่วนชายที่ถูกอันธพาลทำร้ายชีวิตของเขาตกต่ำลงเรื่อย ๆ ผลจากการทำร้าย ทำให้เขากลายเป็นคนพิการ ต้องลาออกจากงาน เขาต้องสูญเสียอนาคตไป ในที่สุดเขาก็กลายเป็นคนเร่ขายของอยู่ริมถนน ต่อมาอดีตอันธพาลผู้กลายเป็นชาวไร่ผู้มั่งคั่งผ่านมาพบเขาก็ช่วยซื้อของจากชายผู้เคราะห์ร้ายคนนั้น และเพื่อลบล้างความรู้สึกผิดที่เขาได้ทำให้ชีวิตของชายผู้เคราะห์ร้ายตกต่ำลง เขาจึงได้ซื้อของเกินราคาโดยไม่รับเงินทอนเพื่อเป็นการช่วยเหลือ ทั้งหมดนี้จะถือเป็นความยุติธรรมได้หรือ

อีกประการหนึ่ง การรักษาผู้กระทำผิดอาจต้องรักษานานเรื่อยไปอย่างไม่มีกำหนดจนกว่าจะหายป่วยโดยที่ผู้กระทำผิดไม่เต็มใจ เช่น กรณีที่มีผู้ก่ออาชญากรรมทางเพศขึ้น และได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นจิตวิปริตทางเพศ (sexual psychopath) จึงถูกตัดสินให้ควบคุมตัวไว้เพื่อ

รับการรักษาจนกว่าจะหาย ผู้กระทำผิดอุทธรณ์ว่าการลงโทษก็ขังไว้โดยไม่มีกำหนดเวลาเป็นการไม่ยุติธรรมต่อเขา แต่ศาลตอบว่าคำอุทธรณ์ของเขาไม่ถูกต้องเพราะเขาไม่ได้ถูกลงโทษโดยไม่มีกำหนด แต่ว่าเขาเป็นคนป่วยที่ต้องได้รับการรักษาจนกว่าจะหาย การควบคุมตัวเขาไว้โดยไม่มีกำหนดเวลานั้นอนไม่ใช่ว่าเป็นการลงโทษเขา แต่เป็นการควบคุมตัวไว้เพื่อรักษาโรค การรักษาโรคย่อมไม่สามารถกำหนดเวลาได้ว่า จะรักษากี่วันจึงจะเลิก แต่ต้องรักษานานจนกว่าจะหายจากโรค นอกจากนั้นการควบคุมตัวเขาไว้ ยังเป็นการป้องกันไม่让他ไปทำอันตรายคนอื่น ๆ อีกเหมือนกับผู้เป็นโรคติดต่อถูกควบคุมตัวไว้เพื่อไม่ให้แพร่เชื้อไปทำอันตรายคนอื่น ๆ ได้ จะเห็นได้ว่าการใช้วิธีบังคับรักษาผู้กระทำผิดนี้ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้โดยเพียงแต่เปลี่ยนคำพูดจากการลงโทษมาเป็น การรักษาเท่านั้น^๖

ผู้ถือทฤษฎีประโยชน์นิยมคงตอบข้อโต้แย้งนี้ว่า ความยุติธรรมของการลงโทษต้องสอดคล้องกับประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ในสังคม ความยุติธรรมที่ขัดแย้งกับประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ความยุติธรรมที่มุ่งทดแทนให้สาสมกับความผิดโดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสังคมเป็นทัศนะ (concept) ของความยุติ-

๖. Jeffries G. Murphy, ed., *Punishment and Rehabilitation* (California : Wadsworth Publishing Company, Inc., 1973) p. 6.

ธรรมที่ป่าเถื่อนและล้าสมัย สมมุติว่าสังคมปฏิบัติต่ออัครพาลคนนั้นโดยถือว่าเขาเป็นอาชญากรไม่ใช่ผู้ป่วย แทนที่จะรักษาเขาก็จัดการลงโทษเขาอย่างสาสมกับความผิดของเขาโดยลงโทษจำคุกเขา ๒ ปี เมื่อเวลา ๒ ปี ผ่านไป แทนที่สังคมจะได้พลเมืองดีผู้เป็นชาวไร่ที่ขยันขันแข็ง สังคมก็จะได้อาชญากรที่จะออกมาทำลายความสงบสุขของคนดี ๆ ต่อไปอีก จะต้องมีการผู้เคราะห์ร้ายที่ถูกอาชญากรคนนั้นทำร้ายเอาจนเสียอนาคตเกิดขึ้นอีกก็คน อาชญากรคนนั้นจึงจะถูกสังคมขจัดออกไปโดยการจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต นี่หรือคือความยุติธรรมที่ผู้โต้แย้งทฤษฎีประโยชน์นิยมต้องการ

วิเคราะห์ความขัดแย้งของทฤษฎีทั้งสอง

วิธีแก้ความขัดแย้งตามที่เสนอของ เอ.เอ็ม. คิวินตัน^๗

คิวินตันมีทัศนะว่า ความมุ่งหมายในการลงโทษของทฤษฎีทดแทนความผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยมไม่ได้ขัดแย้งกันจริง เพราะทัศนะของทฤษฎีทั้งสองเป็นจริงพร้อมกันได้ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ

๑. ความไม่ขัดแย้งกันทางด้านทฤษฎี คิวินตันมีทัศนะว่า ทฤษฎีทั้งสองกล่าวถึง

เรื่องการลงโทษคนละแง่ คือ ทฤษฎีทดแทนความผิดเป็นทฤษฎีทางตรรก ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมเป็นทฤษฎีทางศีลธรรม ทฤษฎีทดแทนความผิดไม่ได้เป็นทฤษฎีทางศีลธรรมที่เสนอทัศนะว่า เราควรลงโทษเพื่ออะไร แต่เป็นทฤษฎีทางตรรกที่อธิบายความหมายของการลงโทษว่าเมื่อใดเราจึงเรียกการกระทำอย่างนี้ว่าการลงโทษ ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมเป็นทฤษฎีทางศีลธรรมที่เสนอทัศนะว่าเราควรลงโทษเพื่ออะไร

คิวินตันมีทัศนะว่า สำคัญสำคัญของทฤษฎีทดแทนความผิดอยู่ที่ว่า ความชอบธรรมของการลงโทษคือการลงโทษเฉพาะผู้ที่มีความผิดเท่านั้น จะลงโทษผู้บริสุทธิ์ไม่ได้ คิวินตันตีความว่า การตัดสินความชอบธรรมของการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนความผิดเป็นการตัดสินความชอบธรรมทางตรรก (logical justification) ไม่ใช่การตัดสินความชอบธรรมทางศีลธรรม (moral justification)^๘ กล่าวคือทฤษฎีทดแทนความผิดไม่ได้มีทัศนะว่า เราควรลงโทษเฉพาะผู้มีความผิดเท่านั้น ไม่ควรลงโทษผู้บริสุทธิ์ แต่มีทัศนะว่า เราต้องลงโทษเฉพาะผู้มีความผิดเท่านั้น ไม่สามารถลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้ เพราะความผิดเป็นส่วนหนึ่งของนิยามของ

๗. A.M. Quinton, "On Punishment," in *Philosophical Perspectives on Punishment* ed. Ezorsky, pp. 6-15.

๘. Ibid., p. 15.

การลงโทษ การลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นไปไม่ได้
ทางตรรกเพราะขัดแย้งกับความหมายของการ
ลงโทษ ควินตันเขียนว่า

“...เพราะความจำเป็นที่ต้องไม่ลงโทษผู้
บริสุทธิ์นั้นไม่ใช่ความจำเป็นทางศีลธรรม แต่
เป็นความจำเป็นทางตรรก มันไม่ได้เป็นอย่าง
ที่ผู้ถือทฤษฎีทดแทนความผิดบางคนคิดว่า เรา
ไม่อาจลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้และควรลงโทษเฉพาะ
ผู้มีความผิดเท่านั้น แต่มันเป็นว่า เราไม่สามารถ
ลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้และต้องลงโทษเฉพาะผู้มีความ
ผิดเท่านั้น แน่ละความทุกข์ยากและ
ความเจ็บปวดจากการลงโทษสามารถกระทำ
ต่อผู้บริสุทธิ์ได้ แต่นี่ไม่ใช่เป็นการลงโทษ มัน
เป็นความผิดพลาดทางศาลหรือการข่มขู่ หรือ
ตามคำอันน่ารังเกียจที่แบรดลีย์ (Bradley)
ใช้ว่า “การผ่าตัดทางสังคม” (social sur-
gery)^๙ การทำความทุกข์ยากให้แก่คนจะ
เรียกได้อย่างถูกต้องว่าเป็นการลงโทษก็ต่อเมื่อ
คน ๆ นั้นมีความผิด ดังนั้นสมมุติฐานของผู้ถือ
ทฤษฎีทดแทนความผิดจึงไม่ได้เป็นลัทธิทาง
ศีลธรรม แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความหมายของ
คำว่า “การลงโทษ”^{๑๐}

ดังนั้นความขัดแย้งที่ทฤษฎีทดแทนความผิด
ไม่ยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ แต่ทฤษฎี

ประโยชน์นิยมยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ เมื่อ
เกิดผลดีต่อสังคม จึงไม่ได้เป็นความขัดแย้งใน
เรื่องของการลงโทษอีกต่อไป เพราะควินตันถือ
ว่าการทำความทุกข์ยากให้แก่ผู้บริสุทธิ์เพื่อใช้เขา
เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา นั้นไม่ได้เป็นการ
ลงโทษ ดังนั้นจึงไม่เกิดปัญหาของการลงโทษว่า
การลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นสิ่งถูกต้องตามศีลธรรม
หรือไม่ ปัญหาที่แท้จริงของเรื่องนี้เป็นปัญหา
ทางศีลธรรมโดยทั่วไปว่า เราควรใช้คนเป็น
เครื่องมือเพื่อบรรลุผลดีที่ดีหรือไม่

ควินตันจึงถือว่าทัศนะหลักของทฤษฎีทด-
แทนความผิดซึ่งเป็นทฤษฎีทางตรรกไม่ขัดแย้ง
กับทัศนะของทฤษฎีประโยชน์นิยมซึ่งเป็นทฤษฎี
ทางศีลธรรม ทฤษฎีทดแทนความผิดมีทัศนะว่า
เราต้องลงโทษเฉพาะผู้มีความผิดเท่านั้น ส่วน
ทฤษฎีประโยชน์นิยมมีทัศนะว่า ในการลงโทษ
ควรมุ่งให้เกิดผลดีต่อสังคม ทฤษฎีทั้งสองจึงไม่
ได้ขัดแย้งกันและเป็นจริงพร้อมกันได้ คือ ถือว่า
เราต้องลงโทษเฉพาะผู้มีความผิดเท่านั้น และใน
การลงโทษผู้กระทำผิดควรมุ่งให้เกิดผลดีต่อ
สังคมด้วย

๒. ความไม่ขัดแย้งกัน ทางด้าน ปฏิบัติ

ควินตันมีทัศนะว่าหลักการของทฤษฎี
ประโยชน์นิยมเป็นหลักการที่ใช้ออกกฎ คือ
ทฤษฎีประโยชน์นิยมตอบปัญหาที่ว่า “การ

๙. หมายถึงการนำผู้บริสุทธิ์มากล่าวหาว่าทำผิดแล้วลงโทษเพื่อขู่คนทั่วไปให้กลัวโทษไม่กล้ากระทำผิดอย่าง
นั้นอีก เปรียบอาชญากรรมเหมือนโรคร้ายของสังคม การรักษารโรคบางครั้งจำเป็นต้องยอมเสียสละลง-
โทษผู้บริสุทธิ์ เหมือนการผ่าตัดรักษาโรคที่ต้องยอมเจ็บปวดจากการผ่าตัด-ผู้เขียน

๑๐. Ibid., p. 10.

กระทำประเภทไหนที่ควรถูกลงโทษ” ส่วนหลัก
การของทฤษฎีทดแทนความผิดเป็นหลักการ
ประยุกต์ใช้กฎกับกรณีเฉพาะ คือ ทฤษฎีทดแทน
ความผิดตอบปัญหาที่ว่า “การกระทำกรณีไหน
ที่ควรถูกลงโทษ”^{๑๑}

ควินตันถือว่าผู้ออกกฎหมายออกกฎหมาย
โดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคม ผู้ออก
กฎหมายจึงใช้หลักการของทฤษฎีประโยชน์นิยม
แต่การใช้กฎหมายกับกรณีเฉพาะว่าการกระทำนี้
ควรถูกลงโทษตามกฎหมายหรือไม่เป็นหน้าที่
ของศาล และการที่ศาลตัดสินลงโทษก็เพราะทำ
ความผิดตามกฎหมาย ศาลจึงใช้หลักการของ
ทฤษฎีทดแทนความผิด ดังนั้นการลงโทษจึงเป็น
การทดแทนที่ทำผิดกฎหมาย และกฎหมายนั้น
กำหนดประเภทของความผิดโดยหลักประโยชน์-
สุข ดังนั้นเองที่ควินตันถือว่าทฤษฎีทดแทนความ
ผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยมไม่ขัดแย้งกัน แต่เป็น
หลักปฏิบัติคนละตอนและคนละแง่ กล่าวคือ
ทฤษฎีประโยชน์นิยมมองในแง่ศีลธรรมว่า การ
ออกกฎหมายลงโทษการกระทำประเภทใดควร
คำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคม ทฤษฎีทดแทน
ความผิดมองในแง่ตรรกะว่าในการลงโทษต้องมี
ความผิดตามกฎหมายจึงลงโทษได้

วิเคราะห์ทัศนะของควินตัน

ทัศนะของควินตันไม่สามารถแก้ไขปัญหา
ความขัดแย้งเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษ

ได้อย่างแท้จริง เพราะปัญหาที่ว่า “เราจะลง-
โทษใคร” (Whom we punish?) ต่างกับปัญหา
ที่ว่า “เราลงโทษเพื่ออะไร” (Why we punish?)
แม้เราจะตอบปัญหาแรกได้ว่าเราจะลงโทษได้
เฉพาะคนที่มีความผิดเท่านั้น เราก็ยังไม่ได้ตอบ
ปัญหาหลังว่าเราลงโทษเพื่อความมุ่งหมายใด
กล่าวคือ เมื่อเราพบว่าคน ๆ หนึ่งมีความผิดและ
เราสามารถลงโทษเขาได้ เราจะลงโทษเขาเพื่อ
อะไร เราจะลงโทษเขาเพื่อทดแทนความผิดหรือ
ลงโทษเขาเพื่อสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคม
ในบางกรณีการลงโทษผู้กระทำผิดอาจเป็นไปได้
ที่ความมุ่งหมายทั้งสองประการนี้เป็นจริงพร้อม
กันได้ เช่น เมื่อคน ๆ หนึ่งทำผิดกฎที่ได้ประกาศ
ห้ามไว้แล้ว การลงโทษเขาก็เพื่อเป็นการทด-
แทนความผิดที่เขาได้ฝ่าฝืนกฎที่เขาทราบดีแล้ว
ว่าถ้าเขาฝ่าฝืนเขาจะได้รับโทษ ในขณะเดียวกัน
ก็เพื่อทำให้ตัวเขาและคนอื่น ๆ เกรงกลัวไม่กล้า
ฝ่าฝืนกฎนั้นอีกด้วย แต่ในบางกรณีความมุง
หมายของการลงโทษทั้งสองประการนี้ไม่สามารถ
เป็นจริงพร้อมกันได้ เช่น ในกรณีที่การลงโทษ
ผู้กระทำผิดไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ขึ้นมาเลย
เนื่องจากการทำผิดแบบนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้
อีกแล้วเพราะสภาพแวดล้อมได้เปลี่ยนไป ตั-
อย่างเช่น เมื่อผู้คนในชุมชนบนเกาะแห่งหนึ่ง
ตัดสินใจสลายตัวชุมชนแห่งนั้นแยกย้ายกันไป
จากเกาะ ไปตั้งถิ่นฐานใหม่ ฆาตกรคนสุดท้าย

๑๑. Ibid., p. 14.

บนเกาะนั้นควรถูประหารชีวิตก่อนที่ทุกคนจะ แยกย้ายกันไปจากเกาะหรือไม่ กรณีเช่นนี้การ ลงโทษเพื่อทดแทนความผิดกับการลงโทษเพื่อ ให้เกิดประโยชน์สุขเป็นจริงพร้อมกันไม่ได้ ถ้า หากลงโทษประหารชีวิตฆาตกรคนนั้นก็จะเป็น การลงโทษเพื่อทดแทนความผิดที่เขาได้ทำไป แล้ว เพราะการลงโทษนี้จะไม่เกิดประโยชน์สุข อะไรขึ้นแก่ชุมชนบนเกาะนั้น เนื่องจากจะไม่มี ชุมชนบนเกาะนั้นอีกต่อไปแล้ว ซ้ำยังเป็นการ ลดทอนประโยชน์สุขของมนุษย์ลงโดยการฆ่า คน ๆ หนึ่งให้ตายไปโดยเปล่าประโยชน์ แต่ถ้า ปลอ่ยให้ฆาตกรคนนั้นมีชีวิตอยู่ต่อไปคนเดียว บนเกาะโดยไม่ลงโทษประหารชีวิตเขาก็จะเป็น การขัดแย้งกับหลักการอันเข้มงวดของทฤษฎีทด- แทนความผิดที่ต้องลงโทษเพื่อทดแทนความผิด แก่ทุกคนที่ทำความผิด ดังนั้นความขัดแย้งเรื่อง ความมุ่งหมายของการลงโทษระหว่างทฤษฎีทด- แทนความผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยมจึงยังคงมี อยู่ต่อไป

ความจริงแล้วปัญหาความขัดแย้งเรื่องความ มุ่งหมายของการลงโทษระหว่างทฤษฎีทั้งสองนี้ เป็นเพียงส่วนย่อยส่วนหนึ่งอันเนื่องมาจากความ ขัดแย้งทางด้านจริยธรรมที่เป็นพื้นฐานมากกว่า เรื่องการลงโทษ คือเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม ระหว่างทฤษฎีจริยธรรมของค้ำันท์กับทฤษฎี

ประโยชน์นิยม โดยที่ทฤษฎีจริยธรรมของค้ำันท์ ไม่ยอมให้ใช้คนเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุผลใด ๆ ได้ หากแต่ต้องปฏิบัติต่อคนในฐานะที่เขาเป็น จุดหมายในตัวเอง ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมถือ เอาประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นเกณฑ์ตัดสิน ความชอบธรรม จึงยอมให้มีการใช้คนเป็น เครื่องมือเพื่อบรรลุผลได้อันเป็นประโยชน์สุข ของส่วนรวมได้^{๑๒} ดังนั้นปัญหาความขัดแย้งเรื่อง ความมุ่งหมายของการลงโทษจึงไม่สามารถแก้ไข ได้โดยการพิจารณาเฉพาะเรื่องการลงโทษโดย ลำพังอย่างเดียว แต่การแก้ไขปัญหานี้เกี่ยวพัน และขึ้นต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่อง เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมระหว่างทฤษฎีจริยธรรม ของค้ำันท์กับทฤษฎีประโยชน์นิยม

ส่วนการที่ควินตันอ้างว่า ผู้ออกกฎหมาย ออกกฎหมายโดยอาศัยหลักการของทฤษฎีประ- โยชน์นิยม กล่าวคือ ออกกฎหมายโดยคำนึงถึง ประโยชน์สุขโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ และศาล ตัดสินลงโทษโดยใช้หลักการของทฤษฎีทดแทน ความผิด เรื่องนี้อาจแย้งได้ว่าจริงหรือที่ผู้ออก กฎหมายทุกคนออกกฎหมายโดยมุ่งสร้างประ- โยชน์สุขแก่ส่วนรวม ไม่มีผู้ออกกฎหมายที่ยึด หลักจริยธรรมของค้ำันท์ที่ออกกฎหมายเพื่อผดุง รักษาศีลธรรมไว้มากกว่าจะคำนึงถึงประโยชน์ สุขของส่วนรวมเลยหรือ อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้

๑๒. วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๙), บทที่ ๗-๘

เป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งไม่สามารถใช้เป็นข้ออ้างมาตัดสิน ความชอบธรรมของการลงโทษได้ เพราะสมมุติว่าข้อเท็จจริงจะเป็นว่า ผู้ออกกฎหมายทุกคนออกกฎหมายโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขส่วนรวมของสังคมเป็นสำคัญเราก็ยังถามได้ว่าเป็นการสมควร (ถูกต้องตามหลักจริยธรรม) หรือไม่ที่ออกกฎหมายโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคมมากกว่าการคำนึงถึงความถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งในที่สุดก็จะมาลงที่ปัญหาความขัดแย้งเรื่องเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมระหว่างทฤษฎีจริยธรรมของค่าน้ำกับทฤษฎีประโยชน์นิยมอีกเช่นกัน

การแก้ปัญหาโดยใช้ค่านิยม

เมื่อควินตันกล่าวแก้ให้แก่วิธีที่มีต่อทฤษฎีประโยชน์นิยมในข้อที่ว่า ทฤษฎีประโยชน์นิยมยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้ถ้าก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมนั้น ควินตันกล่าวแก้ข้อโจมตีในแง่ของความหมายของการลงโทษ โดยเขามีทัศนะว่า เราจะเรียกการทำความทุกข์ยากให้แก่คน ๆ หนึ่งว่าเป็นการลงโทษได้อย่างถูกต้องก็ต่อเมื่อเขามีความผิดเท่านั้น ควินตันจึงถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์ ไม่ใช่เป็นการลงโทษ

แต่การแก้ปัญหาเรื่องการลงโทษผู้บริสุทธิ์โดยใช้ค่านิยมของการลงโทษของควินตันนี้ยังไม่สามารถทำให้ทฤษฎีประโยชน์นิยมพ้นจาก

ความรับผิดชอบต่อการกระทำแบบนี้ได้ การกล่าวว่าการทำร้ายผู้บริสุทธิ์เพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรลุผลที่ดีที่สุดไม่ใช่เป็นการลงโทษโดยอำนายนิยมของการลงโทษนี้อาจช่วยให้ทฤษฎีทดแทนความผิดพ้นจากความรับผิดชอบต่อการกระทำแบบนี้ก็เพราะในเรื่องของการลงโทษ แต่ในเรื่องการตัดสินจริยธรรมโดยทั่วไปแล้วเมื่อทฤษฎีประโยชน์นิยมยอมรับการกระทำแบบนี้ก็ย่อมต้องรับผิดชอบต่อการกระทำแบบนี้อยู่เช่นเดิม ปัญหาความขัดแย้งเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษเป็นปัญหาทางจริยะ^{๓๓} ข้าพเจ้าคิดว่า การแก้ปัญหาโดยใช้ค่านิยมไม่สามารถแก้ปัญหาทางจริยะได้ มันเป็นแต่เพียงการเลื่อนปัญหาจากเรื่องหนึ่งไปยังอีกเรื่องหนึ่งเท่านั้น ปัญหาที่ว่า การทำร้ายผู้บริสุทธิ์เพื่อเป็นเครื่องมือบรรลุผลที่ดีที่สุดเป็นการกระทำที่ชอบธรรมหรือไม่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ ไม่ว่าเราจะเรียกการกระทำแบบนี้ว่าเป็นการลงโทษหรือไม่ก็ตาม ปัญหาทางจริยะเป็นการตัดสินความชอบธรรมของการกระทำไม่ใช่ของคำพูด ดังนั้นจึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยใช้ค่านิยม

ความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังผู้ถูกลงโทษหรือมุ่งไปยังสังคม

รากฐานอันหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีทดแทนความผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยม

๓๓. คือปัญหาว่า เราควรลงโทษเพื่ออะไร

คือ ความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังผู้ถูกลงโทษหรือมุ่งไปยังสังคมผู้ได้รับผลเสียหายจากการทำผิด คำนี้ที่ผู้ถือทฤษฎีทดแทนความผิดมีทัศนะว่า ความชอบธรรมของการลงโทษต้องมุ่งไปยังผู้ได้รับผลจากการลงโทษโดยตรงคือตัวผู้ถูกลงโทษ^{๑๔} ดังนั้นการลงโทษที่ไม่ยุติธรรมต่อผู้ถูกลงโทษ เช่น การลงโทษโดยไม่มีควมผิดหรือเกินกว่าความผิดและการใช้ผู้ถูกลงโทษเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุผลได้อื่นจึงเป็นการลงโทษที่ไม่ชอบธรรม ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมถือว่าความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังผู้ได้รับผลเสียหายจากการทำผิดคือสังคมส่วนรวม ไม่ได้มุ่งไปยังตัวผู้ถูกลงโทษ หากจะคำนึงถึงผู้ถูกลงโทษก็พิจารณาในแง่ที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมคือ ให้ความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมมากกว่าบุคคลแต่ละคน ทฤษฎีประโยชน์นิยมจะพิจารณาว่าควรลงโทษอย่างไรจึงจะทำให้สังคมปลอดภัยจากผลร้ายของอาชญากรรมได้มากที่สุด มากกว่าจะพิจารณาว่าผู้ถูกลงโทษได้รับความยุติธรรมหรือไม่

ความมีอยู่ของกฎศีลธรรมกับความมุ่งหมายของการลงโทษ

ปัญหาที่ว่า กฎศีลธรรมเป็นกฎที่มีอยู่จริง ๆ ในธรรมชาติ เป็นกฎธรรมชาติหรือไม่ เป็นปัญหาที่มีผลต่อความมุ่งหมายของการลงโทษ ถ้า

กฎศีลธรรมไม่มีจริงในธรรมชาติ มีแต่เพียงกฎที่มนุษย์สร้างขึ้น ความรับผิดชอบทางศีลธรรมของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์ศีลธรรม (moral agent) ตามเหตุผลของทฤษฎีทดแทนความผิดก็ย่อมไม่มี ถ้ากฎศีลธรรมไม่มี กฎต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ไม่ต้องสร้างให้สอดคล้องหรือผดุงรักษากฎศีลธรรมไว้ แต่มนุษย์จะสร้างกฎต่าง ๆ ขึ้นเพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์เอง ดังนั้นถ้ากฎศีลธรรมไม่มี การลงโทษผู้ละเมิดกฎที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ไม่จำเป็นต้องลงโทษเพื่อทดแทนความผิดแต่ควรลงโทษเพื่อรักษาจุดประสงค์ของการออกกฎไว้คือ บังคับไม่ให้ประโยชน์สุขของมนุษย์ลดน้อยลงตามทฤษฎีประโยชน์นิยม ถ้าไม่มีกฎศีลธรรมบังคับให้มนุษย์ต้องได้รับการทดแทนจากการทำผิดของเขา การที่มนุษย์จะมาลงโทษกันเองโดยมุ่งทดแทนความผิดจะเป็นการกระทำในลักษณะของการแก้แค้น แต่ถ้ากฎศีลธรรมมีจริง มนุษย์ก็ย่อมเป็นสัตว์ศีลธรรม การออกกฎของมนุษย์ก็ควรสอดคล้องกับกฎศีลธรรม การละเมิดกฎก็เท่ากับละเมิดกฎศีลธรรม และมนุษย์ย่อมต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา ดังนั้นการลงโทษจึงควรเป็นไปเพื่อทดแทนความผิดของเขา การหาประโยชน์จากการลงโทษตามทฤษฎีประโยชน์นิยมจึงเป็นเรื่องของผลพลอยได้ที่ไม่ใช่ความมุ่งหมายหลักของการลง

๑๔. Edmund L. Pincolls, *The Rationale of Legal Punishment* (New York : Humanities Press, 1966) p. 6.

โทษ สรุปความว่า ถ้ากฎศีลธรรมมีอยู่จริง ความมุ่งหมายของการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนความผิดก็น่าจะถูกต้อง ถ้ากฎศีลธรรมไม่มีอยู่จริง ความมุ่งหมายของการลงโทษตามทฤษฎีประโยชน์นิยมก็น่าจะถูกต้อง

อาจมีการเข้าใจผิดได้ว่า ถ้ายอมรับว่าความผิดเป็นเงื่อนไขจำเป็นของการลงโทษคือจะลงโทษได้เฉพาะผู้ทำความผิดเท่านั้น ทำให้จำเป็นต้องยอมรับต่อไปว่าการลงโทษเป็นการทดแทนความผิดที่ได้ทำลงไปแล้ว แต่ความจริงแล้วไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นนั้น เพราะขึ้นอยู่กับว่าการทำผิดนั้นเป็นการทำผิดกฎอะไร เป็นการทำผิดกฎศีลธรรมหรือผิดกฎที่มนุษย์สร้างขึ้น ถ้าเป็นการทำผิดกฎศีลธรรมหรือผิดกฎหมายที่ออกโดยมุ่งคุ้มครองศีลธรรมไว้ (กรณีเช่นนี้เป็นการยอมรับว่ากฎศีลธรรมมีอยู่จริงในธรรมชาติ) การลงโทษก็เป็นการทดแทนความผิดตามกฎศีลธรรม แต่ถ้ากฎศีลธรรมไม่มีอยู่จริง การทำผิดเป็นเพียงการทำผิดกฎที่มนุษย์สร้างขึ้น ความรับผิดชอบทางศีลธรรมก็ย่อมไม่มี การลงโทษก็ไม่จำเป็นต้องเป็นการทดแทนความผิดตามกฎศีลธรรม แต่ควรลงโทษเพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการออกกฎ

ทฤษฎีทดแทนความผิดถือว่า ความยุติธรรมเป็นสิ่งสำคัญสิ่งแรกที่เราควรคำนึงถึงในการลง

โทษ ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมถือว่าประโยชน์สุขที่เกิดจากการลงโทษเป็นเครื่องตัดสินความชอบธรรม^{๑๕} แต่เพียงอย่างเดียวของการลงโทษ ดังนั้นความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีทั้งสองจึงเป็นความขัดแย้งในแง่ที่ว่าในการลงโทษคนทำผิดนั้น เราควรคำนึงถึงความยุติธรรมหรือประโยชน์สุขเป็นสำคัญ อุดมคติของการลงโทษนั้นเราต้องการการลงโทษที่ทั้งยุติธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมด้วยพร้อมกัน แต่ในทางปฏิบัติบางครั้งการลงโทษไม่สามารถทำให้เกิดทั้งความยุติธรรมและประโยชน์สุขขึ้นพร้อมกันได้ จำเป็นต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บางครั้งการลงโทษเท่าเทียมกับความผิดไม่สามารถบรรลุผลในการป้องกันไม่ให้คนอื่นทำผิดอย่างนั้นได้อีก เพราะโทษน้อยไปคนไม่กลัวเกรง แต่ถ้าลงโทษมากจนคนกลัวเกรงก็จะต้องลงโทษมากกว่าความผิดอันเป็นการเสียความยุติธรรมไป ในกรณีอย่างนี้ ถ้าเลือกเอาความยุติธรรมก็จะไม่เกิดประโยชน์สุข ถ้าเลือกเอาประโยชน์ก็จะเสียความยุติธรรม แต่ความยุติธรรมเป็นค่าทางศีลธรรม ดังนั้นการเลือกระหว่างความยุติธรรมกับประโยชน์สุขจึงขึ้นอยู่กับว่าค่าทางศีลธรรมหรือกฎศีลธรรมมีอยู่จริงหรือไม่ด้วย เพราะถ้าค่าทางศีลธรรมมีจริงและมนุษย์เป็นสัตว์ศีลธรรม มนุษย์ก็ควรเลือกความยุติธรรมก่อนประโยชน์

๑๕. ข้าพเจ้าใช้คำว่า “ความชอบธรรม” ในความหมายที่เป็นสิ่งถูกต้องตามที่คนละของมนุษย์ ซึ่งต่างจาก “ความยุติธรรม” ซึ่งข้าพเจ้าใช้ในความหมายที่เป็นค่า (value) ทางศีลธรรมซึ่งเป็นจริงในธรรมชาติโดยไม่ขึ้นกับทัศนะของมนุษย์

สุข แต่ถ้าค่าทางศีลธรรมไม่มีอยู่จริง ความ
ยุติธรรมก็จะมีค่าเหมือนกับความสุขธรรม คือ
เป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นเอง ดังนั้นจึงควรถูก
กำหนดโดยประโยชน์สุขของมนุษย์ โดยส่วนรวม

เจตจำนงเสรีกับความมุ่งหมายของการ ลงโทษ

ปัญหาที่ว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี (free
will) ในการเลือกกระทำการใด ๆ หรือไม่ เป็น
ปัญหาที่มีผลกระทบต่อเรื่องความมุ่งหมายของ
การลงโทษ ทฤษฎีทดแทนความผิดนั้นจำเป็นต้อง
ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี
ในการเลือกทำหรือไม่ทำอะไรก็ได้ เพราะทฤษฎี
ทดแทนความผิดถือว่าการลงโทษเพื่อทดแทนการ
กระทำผิดของคนทำผิดเป็นผลเนื่องมาจากการที่
เขาต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาแต่คนจะ
ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนก็ต่อเมื่อเขามี
เสรีภาพที่จะเลือกทำหรือไม่ทำสิ่งนั้นได้ และเมื่อ
เขาเลือกทำสิ่งนั้นเขาย่อมได้รับรางวัลหรือโทษที่
เหมาะสมแก่การกระทำของเขา แต่ถ้าเขาไม่มี
เสรีภาพในการเลือกทำสิ่งนั้น เขาย่อมไม่ต้องรับ
ผิดชอบต่อการกระทำของเขา ดังนั้นการลงโทษ
จึงไม่ควรเป็นไปเพื่อทดแทนความผิด

ส่วนความมุ่งหมายของการลงโทษตาม
ทัศนะของทฤษฎีประโยชน์นิยมไม่จำเป็นต้องตั้ง
อยู่บนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี ถ้า
มนุษย์มีเจตจำนงเสรี การลงโทษเพื่อป้องกันไม่

ให้คนทำผิดอีกและเพื่อแก้ไขนิสัยของผู้ทำผิดก็
เป็นไปได้ เพราะคนย่อมเลือกทำในสิ่งที่เป็นผล
ดีแก่ตัวเอง และเลือกไม่ทำในสิ่งที่จะทำให้ตน
ได้รับโทษ ถ้ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพในการกระทำ
การต่าง ๆ โดยถูกวางเงื่อนไข (condition) จาก
สภาพแวดล้อม การลงโทษก็เป็นการวางเงื่อนไข
อย่างหนึ่งที่ป้องกันไม่ให้คนทำผิดอีก และเป็น
การวางเงื่อนไขในการแก้ไขนิสัยของผู้ทำผิดด้วย
ดังนั้นการลงโทษเพื่อป้องกันและแก้ไขตามหลัก
ของทฤษฎีประโยชน์นิยมก็ยังเป็นไปได้ แม้ว่า
มนุษย์จะไม่มีเสรีภาพ

เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมแสดงว่า ปัญหาว่ามนุษย์
มีเจตจำนงเสรีหรือไม่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบ
กระเทือนต่อความถูกต้องของทฤษฎีทดแทนความ
ผิด ถ้าคำตอบของปัญหานี้คือ มนุษย์ไม่มีเจต-
จำนงเสรีความมุ่งหมายของการลงโทษตามทฤษฎี
ทดแทนความผิดย่อมไม่ถูกต้อง แต่ปัญหานี้ไม่มี
ผลกระทบกระเทือนต่อความถูกต้องของทฤษฎี
ประโยชน์นิยม ไม่ว่าคำตอบของปัญหานี้จะเป็น
อย่างไรก็ตาม

การประนีประนอมทฤษฎีทั้งสองในทาง ปฏิบัติ

ถึงแม้ว่าความมุ่งหมายของการลงโทษ
ระหว่างทฤษฎีทดแทนความผิดกับทฤษฎีประ-
โยชน์นิยมจะขัดแย้งกันอย่างแท้จริง และไม่
สามารถขจัดความขัดแย้งนี้ลงได้ในทางทฤษฎี

เพราะปัญหา^{๑๖}เกี่ยวพันกับปัญหาจริยธรรมอื่น ๆ ดังได้วิเคราะห์มาแล้วในข้างต้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วมีทางที่จะประนีประนอมความมุ่งหมายของการลงโทษของทฤษฎีทั้งสองให้ ใช้พร้อมกันได้ โดยยึดความมุ่งหมายของการลงโทษของทฤษฎีหนึ่งเป็นความมุ่งหมายหลัก และใช้ความมุ่งหมายของการลงโทษของอีกทฤษฎีหนึ่งเป็นความมุ่งหมายรอง

การประนีประนอมโดยยึดความยุติธรรมเป็นความมุ่งหมายหลัก

^{๑๖} ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย มีทัศนะว่า ในการที่ศาลจะลงโทษผู้ทำผิดนั้นควรคำนึงถึงความมุ่งหมายของการลงโทษของทฤษฎีทั้งสองร่วมกัน คือการลงโทษนั้นควรเป็นไปอย่างยุติธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมด้วย แต่ ดร. หยุต ถือว่าความยุติธรรมในการลงโทษมีความสำคัญในตัวเองและสำคัญมากกว่าการแสวงหาประโยชน์จากการลงโทษผู้ทำผิด กล่าวคือในการที่ศาลจะลงโทษเพื่อให้บรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมนั้นศาลจะลงโทษมากหรือน้อยกว่าความผิดอันเป็นการทำให้เสียความยุติธรรมไม่ได้ ดร. หยุตเขียนไว้ว่า

โดยเหตุนี้จึงต้องมีกรอบของโทษ คือต้องมีโทษขั้นสูงขั้นต่ำ คือแม้จะลงโทษโดยคำนึงถึงจุดประสงค์ต่าง ๆ แล้ว ศาลก็จะลงโทษให้เกินกว่าโทษขั้นสูงและโทษขั้นต่ำภายในกรอบของโทษไม่ได้ และโทษขั้นสูงและขั้นต่ำซึ่งศาลจะเลือกลงโทษ (สุดแต่จะพิจารณาว่าควรคำนึงถึงจุดประสงค์ใดเป็นใหญ่) นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความชั่ว (Schuld) ของผู้กระทำตามที่ปรากฏจากการกระทำผิด หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ศาลจะลงโทษให้สูงหรือต่ำกว่าโทษที่เหมาะสมกับความชั่วของผู้กระทำไม่ได้ ความชั่วของผู้กระทำจึงเป็นเครื่องหยุดยั้งไม่ให้ศาลลงโทษตามอำเภอใจ แม้ว่ากฎหมายจะได้กำหนดผู้กระทำผิดไว้สูงกว่านั้น ตัวอย่างเช่น ความผิดอาญาความผิดหนึ่ง กฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นสูง ๑๕ ปี ขั้นต่ำ ๓ ปี แต่เมื่อศาลพิจารณาความชั่วของผู้กระทำตามที่ปรากฏจากการกระทำผิดแล้ว ปรากฏว่าโทษขั้นสูงควรจะเป็นเพียง ๗ ปี โทษขั้นต่ำเพียง ๓ ปี ถ้าศาลเห็นว่าการกระทำผิดนั้นทำให้ประชาชนหวาด

๑๖. หยุต แสงอุทัย, "การลดอาชญากรรมโดยการออกกฎหมายกำหนดแนวทางให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ," *นิติศาสตร์และการต่างประเทศ* (พระนคร : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมนิติศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔,) หน้า ๖-๑๒.

หวนคืนคร้าม การนำทฤษฎีการลงโทษเป็นการป้องกันทั่วไปมาใช้จะมีน้ำหนักมากกว่าการนำทฤษฎีการลงโทษเป็นการป้องกันพิเศษคือทำให้ผู้กระทำ ความผิดกลับตน แม้กระนั้นศาลจะลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดได้อย่างมากเพียง ๗ ปี ซึ่งเป็นโทษขั้นสูง เมื่อพิจารณาถึงความชั่วของผู้ที่กระทำดังกล่าวแล้ว และถ้าศาลลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดไม่เกิน ๗ ปี ก็ต้องถือว่าเป็นการลงโทษที่ยุติธรรม แม้จะปรากฏว่าถ้าศาลจะลงโทษผู้กระทำผิดเพียง ๓ ปี ผู้กระทำผิดก็จะกลับตนได้ ทั้งนี้เพราะผู้กระทำผิดดำรงชีวิตอยู่ในสังคมจึงต้องยอมรับโทษเท่าที่จะป้องกันมิให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิดอย่างเดียวกันในสังคม ในเมื่อโทษที่ลงนั้นไม่เกินความชั่วของเขา แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำคุก ๗ ปีก็ยังไม่ทำให้ผู้กระทำผิดกลับตนหรือทำให้บุคคลทั่วไปหวาดกลัว ศาลก็ต้องลงโทษเพียงจำคุก ๗ ปี^{๑๗}

การประนีประนอมแบบนี้ใช้ความมุ่งหมายของการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนความผิดเป็นความมุ่งหมายหลัก เพราะถือว่าความยุติธรรมในการลงโทษเป็นสิ่งสำคัญกว่าการได้ประโยชน์

จากการลงโทษในกรณีที่การลงโทษมากที่สุดแต่ไม่เกินไปกว่าความผิดที่ผู้ถูกลงโทษได้ทำแล้ว ก็ยังไม่สามารถทำให้การลงโทษนั้นบรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมได้ ถ้าจะให้การลงโทษในครั้งนั้นบรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมจำเป็นต้องลงโทษให้มากกว่าความผิดอันเป็นการเสียความยุติธรรมในการลงโทษไป ถ้าไม่ทำอย่างนี้ คือลงโทษเพียงแค่ว่าเทียบกับความผิด การลงโทษนี้ก็จะเป็นสูญเปล่า ไม่ได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา คนที่ถูกลงโทษจะได้รับความทุกข์ยากโดยเปล่าประโยชน์ ไม่เกิดผลดีต่อสังคมเลยในกรณีอย่างนี้ ดร. หยูดก็ยังคงยืนยันให้รักษาความยุติธรรมของการลงโทษไว้ โดยยอมทิ้งประโยชน์ที่จะได้จากการลงโทษไป

การประนีประนอมโดยใช้ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยม (Rule-utilitarianism)

ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมมีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีประโยชน์นิยม เพราะใช้ประโยชน์สุขของคนส่วนมาก คือใช้หลักมหัสขเป็นเครื่องตัดสินความชอบธรรม แต่ข้อที่ต่างจากทฤษฎีประโยชน์นิยม คือ ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมไม่ได้พิจารณาการกระทำแต่ละครั้งว่าการกระทำอย่างนั้นครั้งนั้นจะก่อให้เกิดความสุขหรือไม่ แต่พิจารณาว่าถ้าการกระทำอย่างนั้นได้รับการยึดถือ

๑๗. เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑-๑๒.

ปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมแล้ว กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดความสุขแก่สังคมในระยะยาวหรือไม่ การกระทำบางอย่างถ้าพิจารณาเฉพาะการกระทำในครั้งหนึ่งครั้งเดียวอาจไม่ก่อให้เกิดความสุข แต่ถ้าการกระทำนี้ได้รับการยึดถือปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปในสังคมแล้วจะเกิดประโยชน์สุขมากกว่าไม่ได้รับการยึดถือ การกระทำอย่างนี้ก็เป็นกรกระทำที่ถูกต้อง ตามทัศนะของทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยม การกระทำบางอย่างอาจทำให้เกิดความสุขในครั้งหนึ่ง แต่ถ้าการกระทำนี้ได้รับการยึดถือปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ต่อไปในระยะยาวแล้วจะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี การกระทำอย่างนี้ก็เป็นกรกระทำที่ไม่ถูกต้อง^{๑๘} ตัวอย่างเช่น

การลงโทษผู้บริสุทธิ์ เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมแล้วไม่ควรกระทำ เพราะแม้ว่าบางครั้งการทำร้ายผู้บริสุทธิ์ในฐานะเป็นการลงโทษโดยเป็นแพะรับบาปจะได้ประโยชน์ในการชู้และป้องกันไม่ให้คนทำผิด แต่ในระยะยาวแล้วการยอมรับกฎที่ว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์ทำได้ถ้าเกิดผลในการป้องกันการทำผิด จะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี เพราะคนในสังคมจะขาดความเชื่อมั่นในกฎหมายว่าจะคุ้มครองประโยชน์สุขของเขาได้เสมอไป แม้เขาจะประพฤติตนอยู่ในกรอบของกฎหมายพวกเขาจะหวาดระแวงอยู่เสมอว่าวันหนึ่งเขา

อาจถูกลงโทษโดยไม่มีความผิดได้ การขาดความเชื่อมั่นและความเคารพกฎหมายจะทำให้สังคมไม่สงบสุข คนจะเกรงกลัวกฎหมายน้อยลง ความมุ่งหมายในการลงโทษผู้บริสุทธิ์เพื่อป้องกันไม่ให้คนทำผิดก็จะสูญเสียไปด้วย เพราะเมื่อคนไม่เคารพกฎหมายแล้วโอกาสที่จะทำผิดก็มากขึ้น

การละเว้นไม่ลงโทษผู้กระทำผิดบางคน ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมจะถือว่าไม่ถูกต้อง ในบางกรณีการลงโทษผู้ทำผิดจะไม่ก่อให้เกิดผลดีใด ๆ เลย เช่น ในกรณีที่ 'ไม่จำเป็นต้องลงโทษเพื่อป้องกันไม่ให้คนทำผิดอย่างนั้นอีก' เนื่องจากโอกาสที่จะทำผิดอย่างนั้นมีได้เพียงครั้งเดียวและหมดไปแล้ว ผู้กระทำผิดรู้สึกเสียใจและสำนึกในความผิดพลาดของตน คนในสังคมยอมให้อภัยไม่ติดใจจะแก้แค้นผู้ทำผิด กรณีดังกล่าวมานี้ ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมถือว่าแม้ว่าจะไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการลงโทษในครั้งหนึ่งเลย ก็ควรลงโทษเพื่อเป็นการรักษาหลักการที่ว่าคนทำผิดจะต้องถูกลงโทษ หลักการนี้จะมีประโยชน์ในระยะยาวทำให้คนเคารพและเกรงกลัวกฎหมายมากขึ้น รู้สึกว่ากฎหมายนี้เด็ดขาดและยุติธรรมแก่ทุกคน อันจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันการกระทำผิดในระยะยาวได้ ดังนั้นตามทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมจึงควรลงโทษผู้ทำผิดทุกคน

๑๘. วิทย์ วิศวเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

การลงโทษหนักเกินกว่าความผิด เพื่อให้บรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรม เป็นสิ่งที่ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมไม่เห็นด้วย เพราะทำให้คนโดยทั่วไปรู้สึกว่าการลงโทษอย่างไม่ยุติธรรม ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในกฎหมายอันจะเป็นผลเสียต่อสังคมในระยะยาว

ดังนั้นเราพอจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมสามารถใช้แก้ความขัดแย้งเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษ ระหว่างทฤษฎีทดแทนความผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยมในทางปฏิบัติได้ โดยถือว่าความมุ่งหมายหลักของการลงโทษ ก็เพื่อสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคม แต่ก็ไม่ทำให้เสียความยุติธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของทฤษฎีทดแทนความผิดไป แม้ว่าในทางทฤษฎี ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมอาจจะไม่สามารถขจัดความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีทดแทนความผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยมได้ เพราะใช้ผลได้ของการลงโทษเป็นเครื่องตัดสินความชอบธรรมของการลงโทษ ซึ่งเป็นการตัดสินความชอบธรรมของการลงโทษบนพื้นฐานของทฤษฎีประโยชน์นิยม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การลงโทษตามแนวพิจารณาของทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมจะเข้ากันได้กับทั้งทฤษฎีทดแทนความผิดและทฤษฎีประโยชน์นิยม เพราะการลงโทษตามแนวพิจารณาของทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมมุ่งให้เกิดผลดีแก่สังคมตามทฤษฎีประโยชน์นิยมและไม่ทำให้เสียความยุติธรรมในการลงโทษตามทฤษฎี

ทดแทนความผิดไป กล่าวคือ ไม่ยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ ไม่ยอมให้มีการละเว้นไม่ลงโทษแก่ผู้ทำผิด และไม่ยอมให้มีการลงโทษเกินกว่าความผิด อย่างไรก็ตาม การที่ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมรักษาความยุติธรรมของการลงโทษไว้ก็เพราะเชื่อว่าการรักษาความยุติธรรมของการลงโทษไว้จะมีประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาวมากกว่าการแสวงหาประโยชน์จากการลงโทษในแต่ละครั้งโดยไม่คำนึงถึงความยุติธรรมในการลงโทษ ไม่ได้รักษาความยุติธรรมของการลงโทษไว้เพราะคิดว่าความยุติธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวเอง

ภาคผนวก

ภาคผนวกนี้เป็นการเสนอแนวความคิดกว้าง ๆ ของผู้เขียนในเรื่องการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการลงโทษในสถาบันต่าง ๆ โดยได้ยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการลงโทษในสถาบันการศึกษาขึ้นมาพิจารณาอย่างคร่าว ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยที่ละเอียดและลึกซึ้งต่อไป

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการลงโทษในสถาบันต่าง ๆ

การพิจารณาความมุ่งหมายของการลงโทษในสถาบันต่าง ๆ ย่อมต่างไปจากการพิจารณาความมุ่งหมายของการลงโทษในทางทฤษฎีโดยทั่วไป เพราะแต่ละสถาบันที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นย่อมมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของตนเองแน่นอนอยู่แล้ว การลงโทษที่นำมาใช้ในสถาบัน

เป็นเพียงเครื่องมือหรือวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายของสถาบันนั้น ดังนั้น ความมุ่งหมายของการลงโทษในแต่ละสถาบันย่อมต้องสอดคล้องหรือไม่ขัดแย้งกับเป้าหมายของสถาบัน เช่น ถ้าความมุ่งหมายของสถาบันการปกครองรัฐ คือการเตรียมคนให้พร้อมที่จะเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้าหลังจากสิ้นชีวิตไปแล้ว กล่าวคือ มุ่งปกครองให้ประชาชนเป็นคนดีมีศีลธรรมมากกว่าที่จะมุ่งปกครองให้ประชาชนมีความสุข บทลงโทษในกฎหมายของรัฐก็ควรมีความมุ่งหมายแบบทฤษฎีทดแทนความผิดที่มุ่งรักษาความยุติธรรมของการลงโทษมากกว่าการแสวงหาประโยชน์จากการลงโทษ แต่ถ้าความมุ่งหมายของการปกครองรัฐคือทำให้ประชาชนมีความสุข บทลงโทษในกฎหมายของรัฐก็ควรมีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันและแก้ไขความเลวร้ายของอาชญากรรมตามทฤษฎีประโยชน์นิยม ความมุ่งหมายของการลงโทษในสถาบันศาลสถิตยุติธรรม แม้ว่าสถาบันศาลจะเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการปกครองซึ่งต้องมีความมุ่งหมายที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของสถาบันการปกครอง แต่สถาบันศาลก็มีความมุ่งหมายเฉพาะของสถาบันเอง คือสร้างความยุติธรรมให้มีขึ้นในรัฐ โดยที่เชื่อกันว่าการปกครองอย่างยุติธรรมจะทำให้รัฐบาลบรรลุเป้าหมายในการปกครองได้ ไม่ว่าจะเป้าหมายนั้นจะเป็นความเป็นคนดีมีศีลธรรมของประชาชนหรือความสุขของประชาชนก็ตาม

ดังนั้นผู้พิจารณาจึงควรตัดสินใจลงโทษจำเลยโดยมีความมุ่งหมายเพื่อรักษาความยุติธรรมไว้เป็นสิ่งสำคัญ

ความมุ่งหมายของการลงโทษในสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อให้การศึกษอบรมแก่เยาวชนให้มีความรู้และความประพฤติดี การลงโทษในสถาบันการศึกษาเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของสถาบันการศึกษา ดังนั้นการลงโทษในสถาบันการศึกษาจึงไม่ควรมีความมุ่งหมายเพื่อรักษาความยุติธรรมมากไปกว่าที่จะมุ่งให้เกิดประโยชน์ในการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีความรู้และความประพฤติดี การลงโทษในสถานศึกษาจึงควรมีความมุ่งหมายตามทฤษฎีประโยชน์นิยม กล่าวคือ การลงโทษในสถานศึกษาควรมีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์ของโรงเรียน แก้ไขนิสัยนักเรียนที่มักละเมิดกฎของโรงเรียนบ่อย ๆ สร้างนิสัยให้นักเรียนเคารพและปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของโรงเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนและการอบรมความประพฤติของนักเรียนเป็นไปได้โดยราบรื่นและบรรลุผลสำเร็จ และถ้าหากในกรณีใดที่ครูจะลงโทษนักเรียนเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแล้ว ก็ควร ถือตามทฤษฎีการลงโทษแบบกฎ-ประโยชน์นิยมที่ถือว่าการลงโทษนักเรียน

อย่างยุติธรรมจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการปกครองนักเรียนในระยะยาวมากกว่าการหาประโยชน์จากการลงโทษนักเรียนในแต่ละครั้ง ไม่ควรถือว่าความยุติธรรมในการลงโทษเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกว่าประโยชน์ที่จะได้จากการลงโทษไม่ว่าในครั้งนี้หรือในระยะยาวต่อไป เพราะถ้าไม่เป็นเช่นนั้น คือ ถ้าครูถือว่าความยุติธรรมในการลงโทษนักเรียนมีความสำคัญมากกว่าประโยชน์ที่จะได้จากการลงโทษ ครูก็ต้องถือว่าจำเป็นต้องลงโทษนักเรียนทุกคนที่ทำผิดอย่างสอดคล้องกับความผิดของนักเรียน และครูจะไม่ยอมลงโทษนักเรียนที่ไม่มีความผิดเลย แม้ว่าการทำเช่นนั้นในบางครั้งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนก็ตาม แต่การที่ครูถือว่าความยุติธรรมในการลงโทษนักเรียนอย่างเคร่งครัดเช่นนี้อาจทำให้การลงโทษในโรงเรียนเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการอบรมให้นักเรียนมีความรู้และความประพฤติดีอันเป็นการขัดต่อความมุ่งหมายของโรงเรียนได้ เช่น ในกรณีที่เด็กนักเรียนคนหนึ่งมีนิสัยก้าวร้าว มักรังแกเพื่อนนักเรียนด้วยกันเป็นประจำ ทั้งนี้เพราะมีสาเหตุมาจากสภาพครอบครัวของเด็กนักเรียนคนนั้น คือเด็กขาดความรักความอบอุ่น เด็กอาจขาดพ่อหรือแม่หรือผู้ปกครองไม่เข้าใจเด็ก ไม่ได้ให้ความดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างเพียงพอ เด็กจึงชดเชยโดยการพยายามเรียกร้องความสนใจจากคนอื่นด้วยการละเมิดกฎระเบียบของโรงเรียน

บ่อยๆ ในกรณีเช่นนี้ครูควรจะให้ภัยเด็กและพยายามอบรมสั่งสอนเด็กไม่ให้ประพฤติผิดเช่นนั้นด้วยความรักและความเข้าใจเด็ก รวมทั้งพยายามแก้ไขสาเหตุที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเช่นนี้ร่วมกับผู้ปกครองของเด็กโดยชี้แจงให้ผู้ปกครองของเด็กเข้าใจปัญหาของเด็กและพยายามให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อเด็กมากขึ้น แต่ถ้าครูถือว่าความยุติธรรมในการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนความผิดโดยลงโทษเด็กอย่างรุนแรงสอดคล้องกับความผิดของเด็กทุกครั้งที่เด็กทำผิด ก็อาจทำให้เกิดผลเสียต่อเด็ก อาจทำให้เด็กกลายเป็นคนต่อต้าน ไม่กลัวเกรงต่อการถูกทำโทษ จนในที่สุดอาจมีนิสัยเลวที่แก้ไม่หายต่อไปในอนาคตได้อีกประการหนึ่ง ถ้าครูถือว่าความยุติธรรมในการลงโทษสำคัญกว่าผลได้จากการลงโทษ ครูก็คงจะไม่ยอมลงโทษนักเรียนที่ไม่มีความผิดไม่ว่าในกรณีใดๆ ทั้งสิ้น แต่ในบางกรณีการลงโทษนักเรียนที่ไม่มีความผิดก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำในการควบคุมดูแลนักเรียนเป็นจำนวนมากให้อยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียน เช่นในกรณีที่นักเรียนบางคนในห้องฝ่าฝืนระเบียบโรงเรียนโดยนำเอาลูกฟุตบอลมาเตะเล่นภายในห้องเรียนระหว่างที่ครูไม่อยู่จนทำให้กระจกหน้าต่างห้องเรียนแตก แล้วไม่มีนักเรียนคนใดยอมบอกว่ามีใครบ้างที่ร่วมกันเตะลูกฟุตบอลในห้องเรียน ในกรณีเช่นนี้เมื่อไม่สามารถหาตัวนักเรียนที่ทำผิดโดยเฉพาะมาลงโทษได้ แต่ครูจำเป็นต้องลงโทษ

ผู้ฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนในครั้งหนึ่งเพื่อป้องกันไม่ให้มีการฝ่าฝืนระเบียบในครั้งต่อไปอีก การลงโทษหมั่นนักเรียนทั้งห้องให้ร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายรวมทั้งลงโทษโดยการให้นักเรียนทั้งห้องต้องอยู่ทำความสะอาดห้องเรียนและอาคารเรียนหลังจากเลิกเรียนแล้วก็ยังเป็นสิ่งชอบธรรมแม้ว่าการลงโทษหมู่เช่นนี้จะทำให้นักเรียนที่ไม่ได้ทำความผิดถูกลงโทษด้วยก็ตาม

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ไม่ควรลงโทษนักเรียนโดยมีความมุ่งหมายเพื่อทดแทนความผิดก็คือ เด็กนักเรียนยังไม่มีควมรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองเท่ากับผู้ใหญ่ ทฤษฎีทดแทนความผิดถือว่าเหตุที่ต้องลงโทษทดแทนความผิดก็เพราะคนต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน คนที่ทำความผิดจึงสมควรได้รับโทษตามความผิดของตน แต่เราถือกันว่าเด็กนักเรียนยังไม่มีควมรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองเท่ากับผู้ใหญ่ และความมุ่งหมายส่วนหนึ่งของโรงเรียนก็คือการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเจริญเติบโตขึ้นไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อการ

กระทำของตนเองและต่อสังคม ดังนั้นในการลงโทษนักเรียนจึงไม่ควรมีความมุ่งหมายที่จะทดแทนความผิดแก่นักเรียนที่ทำความผิดโดยถือว่าเขามีควมรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาอย่างเต็มที่ แต่ควรลงโทษโดยมีความมุ่งหมายว่า การลงโทษจะก่อให้เกิดผลในการทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียนมากขึ้น เพื่อที่ว่าเขาจะได้เจริญเติบโตขึ้นไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อตัวเองและต่อสังคมโดยส่วนรวม

สรุปความว่า เนื่องจากการลงโทษในโรงเรียนเป็นเพียงวิธีการอย่างหนึ่งที่โรงเรียนนำมาใช้เพื่อให้เกิดผลในการบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนที่ต้องการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี ดังนั้นการลงโทษในโรงเรียนจึงควรคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการลงโทษตามทฤษฎีประโยชน์นิยมมากกว่าที่จะคำนึงถึงความยุติธรรมในการลงโทษอย่างเคร่งครัดตามทฤษฎีทดแทนความผิด